O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

TOSHKENT DAVLAT TIBBIYOT UNIVERSITETI

«TASDIQLAYMAN»
Toshkent davlat tibbiyot universiteti
rektori Sh.A.Boymuradov

____

20___ yil «___» __________

Ro‘yxatga olindi:
№ Bakalavriat
T.B. -60910600; 1.22

ICHKI KASALLIKLAR. ENDOKRINOLOGIYA
O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi:	900 000	–	Sog‘liqni saqlash va ijtimoiy ta’minot
Ta’lim sohasi:	910 000	–	Sog‘liqni saqlash
Ta’lim yo‘nalishlari:	60910600	–	Tibbiy biologik ish

Toshkent -2025

Fan/Modul kodi	O‘quv yili	Semestr	ECTS/Kreditlar
IK EN15608	2025/2026	5-6	8

Fan/Modul turi	Ta’lim tili	Haftadagi dars soatlari
Majburiy	O‘zbek	4/4

	Fan/Modul nomi	Auditoriya mashg‘ulotlar (soat)	Mustaqil ta’lim (soat)	Jami yuklama (soat)
1.	Ichki kasalliklar. Endokrinologiya	120	120	240

2.

I. Fanning mazmuni

Ichki kasalliklar – keng tarqalgan kasalliklarning etiologiyasi, patogenezi, tasnifi, klinik kechishi, laboratoriya, asbob-uskunalar, klinik ko‘rsatmalar yordamida tashxis qo‘yish, oqibati, asorati, oldini olish choralari, kechiktirib bo‘lmaydigan holatlarda tezkor yordam ko‘rsatish, mustaqil ravishda tekshirish o‘tkazish, ishga layoqatliligini bilish, davolash asoslarini o‘rgatadigan modul bo‘lib, umumiy amaliyot shifokori-bakalavr mutaxassisligiga oid tafakkur va dunyoqarashni shakllantirishda katta ahamiyatga egadir.

Ushbu modul dasturi O‘zbekiston Respublikasi Davlat ta’lim standarti va bakalavriat ta’lim yo‘nalishi malaka talablariga asoslangan holda tuzilgan. Ushbu modul dastur asosida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni o‘qitish jarayonida qo‘llagan holda, talabani nazariy ma’lumotidan amaliy ko‘nikmalarni bajarishga o‘rgatib, orttirilgan ko‘nikmalarni zamonaviy tibbiy texnologiyalar orqali klinik amaliyot bilan uyg‘unlashtirgan holda qo‘llashga imkon yaratadi.

Fanni o‘qitish uchun gistologiya, odam anatomiyasi, ichki kasalliklar modullari nazariy zamin bo‘lib xizmat qiladi. Ichki kasalliklar moduli keyinchalik boshqa klinik modullar uchun nazariy zamin bo‘lib xizmat ko‘rsatadi.

Fanni o‘qitishdan maqsad – ichki kasalliklarning turli variantlarida, shuningdek, ba’zi keng tarqalgan kasalliklarning atipik kechishida, kam uchraydigan kasalliklarning tipik kechishida klinik tashxis qo‘yish va uni asoslashni, ular asoratlarini oldini olish va standartlar asosida davolash ko‘nikmasini shakllantirish.

Endokrinologiya – talabalarga turli yoshdagi bolalar organizmining anatomik – fiziologik hususiyatlaridan kelib chiqqan xolda, a’zolar va tizimlarini tekshirish usullari va ularning asosiy kasalliklari semiotikasi haqida bilim, ko‘nikma va malakani shakllantirishdir.

Fanning vazifasi – ichki kasalliklarning etiologiya, patagenez, tasnifi, klinik ko‘rinishlari, asoratlari, kechishi, oqibati, davolash va profilaktikasi bo‘yicha bilimlarni takomillashtirish; bemorlarni anamnez yig‘ish, turli tizimlar bo‘yicha,

klinik tekshirish bo‘yicha amaliy ko‘nikmalarni takomillashtirish; kasalliklarning asosiy diagnostik mezonlarini aniqlay olishni o‘rgatish; taxminiy, klinik diagnozlarni asoslashni o‘rgatish; bemorlarni tekshirish rejasini tuzish, shifokor taktikasi va davolashni o‘rgatish; laborator va instrumental tekshiruvlar natijalarini interpretatsiya qilishni o‘rgatish; qiyosiy taqqoslash va yakuniy diagnozni asoslay bilishni o‘rgatish; ichki kasalliklarning turlicha variantlari bo‘yicha kechishida davolashni tavsiya eta olish va shoshilinch holatlarda tezkor yordam berishni o‘rgatish.

Endokrinologiya – talabalarga bola organizmi a’zolarining anatomo–fizioligik hususiyatlarini e’tiborga olgan holda; turli yoshdagi bolalarning jismoniy va psixomotor rivojlanish ko‘rsatkichlarini berish; sog‘lom va bemor bolalar va ularning ota-onasi bilan muloqot qilishni va anamnez yig‘ishni o‘rgatish; ob’ektiv tekshirish usullarini o‘rgatish va amaliy ko‘nikmalar hosil qilish; bola organizmining asosiy kasalliklari simptom va sindromlarini o‘rgatish; sog‘lom bolalarni ratsional ovqatlantirishning asosiy qoidalarini o‘rgatish.

II. Asosiy nazariy qism

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

Ichki kasalliklar:

1-mavzu. Pnevmoniyalar (etiologiya, patogenez, klinika, tekshiruv uslublari, kechishi, davolash).

2-mavzu. Mitral va aortal klapanlarning orttirilgan nuqsonlari: yetishmovchiligi va stenozi (etiologiya, patogenez, klinika, tekshiruv uslublari, kechishi, davolash).

3-mavzu. Gipertoniya kasalligi (etiologiya, patogenez, klinika, tekshiruv uslublari, kechishi, davolash).

4-mavzu. YuIK. Stenokardiya (etiologiya, patogenez, klinika, tekshiruv uslublari, kechishi, davolash).

5-mavzu. Miokard infarkti (etiologiya, patogenez, klinika, tekshiruv uslublari, kechishi, davolash).

6-mavzu. Me’da va 12 barmoq ichak yara kasalligi (etiologiya, patogenez, klinika, tekshiruv uslublari, kechishi, davolash).

7-mavzu. Jigar tsirrozi (etiologiya, patogenez, klinika, tekshiruv uslublari, kechishi, davolash).

8-mavzu. Surunkali pielonefrit va glomerulonefritlar (etiologiya, patogenez, klinika, tekshiruv uslublari, kechishi, davolash).

9-mavzu. Revmatoid artrit (etiologiya, patogenez, klinika, tekshiruv uslublari, kechishi, davolash).

	Endokrinologiya: **1-mavzu. Qandli diabet.** Tasnifi. klinik ko‘rinishi va asoratlari. Qandli diabetni erta aniqlash va asoratlar profilaktikasi bo‘yicha klinik, laborator va instrumental tekshiruv usullari. Davolash samaradorligining laborator me’zonlari. **2-mavzu. Yodtanqisligi kasalliklari.** Qalqonsimon bezi kasalliklari tasnifi. Gipotireoz sindromi. Tug‘ma gipotireoz skriningi, davolashda tireotrop gormonining maqsadli ko‘rsatkichlari, Gipertireoz sindromi bilan kechuvchi kasalliklar, Davolash samaradorligining ko‘rsatkichlari. **3-mavzu: Mineral almashinuvining buzilishi bilan kechuvchi kasalliklar.** Birlamchi giperaldosteronizm. AKTG ga bog‘liq va AKTG ga bog‘liq bo‘lmagan giperkortitsizm. Birlamchi gipokortitsizm. Fosfor-kalsiy almashiruvi kasalliklari: gipo- va giperparatireoz sindromlari. Klinik, laborator va instrumental tekshiruv usullari. Davolash samaradorligining ko‘rsatkichlari. **III. Amaliy mashg‘ulotlari bo‘yicha ko‘rsatma va tavsiyalar:** Amaliy mashg‘ulotlar uchun quydagi mavzular tavsiya etiladi: **Ichki kasalliklar:** **1-mavzu:** Nafas a’zolari kasalliklari bilan bemorlarni tekshirish. So‘rab-so‘rishtirish. Ko‘zdan kechirish. Ko‘krak qafasini palpatsiyasi va perkussiyasi. O‘pka auskultatsiyasi: asosiy va qo‘shimcha nafas shovqinlari. Laborator va asbob-uskunalar yordamida tashxislash. **2-mavzu:** Yurak qon-tomir kasalligi bilan bemorlarni tekshirish usullari. So‘rab-surishtirish, ko‘zdan kechirish. Yurak soxasini va periferik tomirlarni ko‘zdan kechirish. Yurak palpatsiyasi va perkussiyasi. Yurak auskultatsiyasi. Tonlarning hosil bo‘lish mexanizmi. Sog‘lom odamda tonlar va yurak qon-tomir kasalliklarida tonlarning o‘zgarishi. Yurak shovqinlari. Shovqinlarning hosil bo‘lish mexanizmi. Organik va funksional shovqinlar. Laborator va asbob-uskunalar yordamida tashxislash. **3-mavzu:** Xazm qilish a’zolari, jigar va o‘t yo‘llari kasalliklari bilan kasallangan bemorlarni tekshirish. So‘rab-surishtirish, ko‘zdan kechirish. Qorin va jigar palpatsiyasi, perkussiyasi. Jigar kasalliklarida asosiy klinik sindromlar: sariqlik, portal gipertenziya, jigar yetishlovchiligi. **4-mavzu:** Buyrak va peshob ajratish tizimi bilan kasallangan bemorlarni tekshirish. So‘rab-surishtirish, ko‘zdan kechirish. Buyrak palpatsiyasi va perkussiyasi. Buyrak kasalliklaridagi asosiy klinik sidromlar: siydik, nefrotik, gematurik. **5-mavzu:** Pnevmoniyalar (etiologiya, patogenez, klinika, tekshiruv uslublari, kechishi, davolash). **6-mavzu:** O‘tkir revmatik isitma (etiologiya, patogenez, klinika, tekshiruv uslublari, kechishi, davolash). **7-mavzu:** Mitral va aortal qopqog‘i yetishmovchiligi, stenozi (etiologiya, patogenez, klinika, tekshiruv uslublari, kechishi, davolash).

	8-mavzu: Gipertoniya kasalligi (etiologiya, patogenez, klinika, tekshiruv uslublari, kechishi, davolash). **9-mavzu:** YuIK tashxisi. Stenokardiya (etiologiya, patogenez, klinika, tekshiruv uslublari, kechishi, davolash). **10-mavzu:** Miokard infarkti (etiologiya, patogenez, klinika, tekshiruv uslublari, kechishi, davolash). **11-mavzu:** Me'da va 12 barmoq ichak yara kasalligi (etiologiya, patogenez, klinika, tekshiruv uslublari, kechishi, davolash). **12-mavzu:** Surunkali gepatitlar (etiologiya, patogenez, klinika, tekshiruv uslublari, kechishi, davolash). **13-mavzu:** Jigar tsirrozi (etiologiya, patogenez, klinika, tekshiruv uslublari, kechishi, davolash). **14-mavzu:** Surunkali pielonefrit. Glomerulonefritlar (etiologiya, patogenez, klinika, tekshiruv uslublari, kechishi, davolash). **15-mavzu:** Revmatoid artrit (etiologiya, patogenez, klinika, tekshiruv uslublari, kechishi, davolash). **Endokrinologiya:** **1-mavzu.** Endokrin tizimi. Gipofizning tuzilishi. Adeno- va neyrogipofiz gormonlarining biologik ta'siri. Qayta bog'lanish mexanizmi. Gipotalamo-gipofizar tizimi kasalliklari: akromegaliya, gigantizm, nanizm.Qandsiz diabet. SHixan sindromi, Simmonds kaxeksiyasi, Itsenko-Kushing kasalligi (etiologiyasi, patogenezi, klinik kechishi, tashhis qo'yish laborator-instrumental tekshiruvlar natijalarini interpretatsiyasi, davolash usullari). **2-mavzu.** Semizlik tasnifi. Alimentar semizlik (etiologiyasi, patogenezi, klinikasi, zamonaviy davolash usullari, laborator-instrumental diagnostika profilaktikasi) **3-mavzu.** Qandli diabet va glyukozaga turgunlikning buzilishi. Etiologiya, patogenez, tasnifi, tashhis qo'yish. Qandli diabet klinikasi va tashhislash qiyosiy. Laborator-instrumental tekshiruvlar. **4-mavzu.** Tireoid gormonlar sintezi va biologik ta'siri. Qalqonsimon bezi kasalliklari tasnifi. Qalqonsimon bez kasalliklari. Endemik bo'qoq, epidemiologiyasi, patogenezi, endemiyaning og'irlik darajalari. Kattalashish darajalari. Profilaktikasi, davolash.Gipotireozlar. (etiologiyasi, patogenezi, shakllari, klinik kechishi,tashhis qo'yish, qiyosiy tashhislash, davolash). Diffuz toksik bo'qoq (etiologiyasi, patogenezi, klinikasi, tashhislash, qiyosiy tashhis qo'yish, davolash). **5-mavzu.** Buyrak usti bezi kasalliklari. Buyrak usti bezlarini tuzilishi, glyukokortikoidlar va mineralokortikoidlarning biologik ta'siri. Buyrak usti bezlari po'stloq qismining surunkali etishmovchiligi.Konn sindromi, feoxromotsitoma, Itsenko-Kushing sindromi (etiologiyasi, patogenezi, klinikasi, tashhislash, qiyosiy tashhislash, davolash.). Laborator-instrumental tekshiruvlar Yakuniy nazorat. OSCE.

	Amaliy mashg‘ulotlar multimedia qurilmalari jihozlari bilan jihozlangan auditoriyalarda har bir akademik guruhga alohida o‘tiladi. Mashg‘ulotlarda faol va interfaol usullar qo‘llaniladi. Tarqatma materiallar va axborotlar multimediya qurilmalari yordamida uzatiladi. **Amaliy mashg‘ulotlarni tashkil etish bo‘yicha umumiy ko‘rsatma va tavsiyalar:** Amaliy mashg‘ulotlar multimediya qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada bir akademik guruhga bir o‘qituvchi tomonidan o‘tkaziladi. Amaliy mashg‘ulotlarni o‘tkazishda quyidagi didaktik tamoyillarga amal qilinadi: - Amaliy mashg‘ulotlarni maqsadini aniq belgilab olish; - O‘qituvchining innovatsion pedagogik faoliyati bo‘yicha bilimlarni chuqurlashtirish imkoniyatlariga talabalarda qiziqish uyg‘otish; - Talabada natijani mustaqil ravishda qo‘lga kiritish imkoniyatini ta’minlash; - Talabani nazariy-metodik jihatdan tayyorlash va h.k. **IV. Amaliy ko‘nikmalar:** O‘quv (klinik) amaliyotini o‘tish davrida talabalar quyidagi amaliy ko‘nikmalarni o‘zlashtirishlari ko‘zda tutilgan. 1. Ko‘krak qafasi palpatsiyasi; 2. O‘pkaning taqqoslama perkussiyasi; 3. O‘pka auskultatsiyasi; 4. Yurak sohasi palpatsiyasi 5. Yurak perkussiyasi (nisbiy bo‘g‘iq chegaralari); 6. Yurak auskultatsiyasi; 7. Arterial qon bosimni o‘lchash; 8. Pulsni tekshirish; 9. EKG- olish usullari; 10. Qorin bo‘shlig‘ining yuzaki palpatsiyasi; 11. Jigar palpatsiyasi; 12. Kurlov bo‘yicha jigar perkussiyasi; 13. Arterial qon bosimni o‘lchash; 14. O‘tkir miokard infarktida og‘riqda tez tibbiy yordam ko‘rsatish. **Endokrinologiya:** 1. Qalqonsimon bezini paypaslash uslubi va texnikasi 2. UJSST zamonaviy tasnifi bo‘yicha (2001 y.), O.V.Nikolaev bo‘yicha qalqonsimon bezining kattalashuv darajasini aniqlash.

	3. Tireotoksik bo‘qoq bilan xastalangan bemorlarda ko‘z simptomlarini aniqlash. 4. Tana vazni indeksi (Ketle indeksi) va semizlik darajasini aniqlash usuli. 5. Bel aylanasi /sonlar aylanasi (BA/SA) koeffitsientini aniqlash. 6. Insulinning sutkalik dozasini hisoblash 7. Insulin yuborish texnikasi va uni saqlash qoidalari. 8. Peshobda test kog‘ozchalari yordamida ekspress usulda qand, atseton aniqlash texnikasi. 9. Glyukozaga tolerantlik testini o‘tkazish texnikasi. 10.“Telegraf ustuni» simptomini aniqlash 11.Pituitrin bilan sinama o‘tkazish texnikasi 12.Suvsizlanish sinamasini o‘tkazish texnikasi 13.Gipoparatireozda Trusso simptomini aniqlash 14.Gipoparatireozda Xvostek simptomini aniqlash
3.	**V. Mustaqil ta’lim va mustaqil ishlar** Mustaqil ta’lim uchun tavsiya etiladigan mavzular 1. Nafas olish a’zolari kasalliklarini zamonaviy laborator-instrumental tekshiruv uslublari. 2. Yurak qon-tomir tizimi kasalliklarini zamonaviy instrumental tekshirish usullari. 3. Xazm tizimini instrumental tekshirish usullari: rentgenologik, ezofagogastroduodenoskopik, kolonoskopik, rektoromanoskapik usullarni interpretatsiyasi. Xoletsistografiya, jigarni skanirlash. Jigar va o‘t qopi UTT, kompyuterli tomografiya interpretatsiyasi. 4. Peshob ajratish tizimini zamonaviy instrumental tekshirish usullari. 5. Nafas a’zolari kasalliklaridagi balg‘am va plevra suyuqligini labarator tekshiruv natijalarini interpretatsiyasi. 6. Infeksion endokardit. 7. Mitral klapan prolapsi. 8. Simptomatik arterial gipertenziyalar. 9. Koronarografiya. 10. Miokard infarktida kechiktirib bo‘lmaydigan yordam choralari. 11. Me’da va 12 barmoqli ichak yara kasalligi asoratlari. 12. Surunkali xolesistit. 13. Jigar yetishmovchiligi. 14. Nefrotik sindrom 15. Tizimli qizil bo‘richa

Endokrinologiya:
1.Akromegaliyada laborator-instrumental ko‘rsatkichlar
2.Gigantizmda . laborator-instrumental ko‘rsatkichlar
3.Pakanalik sindromida laborator-instrumental ko‘rsatkichlar
4.Dori-darmon Kushingda laborator-instrumental ko‘rsatkichlar
5.Feoxromotsitomada laborator-instrumental ko‘rsatkichlar.
6.Gestatsion qandli diabetda. laborator-instrumental ko‘rsatkichlar
7.Gipo- va giperparatieozda laborator-instrumental ko‘rsatkichlar
8.Addison kasalligi
9.Metabolik sindromda laborator-instrumental ko‘rsatkichlar
10.Tireoiditlarda laborator-instrumental ko‘rsatkichlar
11.Tireotoksik krizda laborator-instrumental ko‘rsatkichlar
12.Tug‘ma gipotireozda laborator-instrumental ko‘rsatkichlar
13.Giperkalsiemik sindromda laborator-instrumental ko‘rsatkichlar
14.Gipokalsiemik sindromda laborator-instrumental ko‘rsatkichlar
15. Qalqonsimon bez saratonida laborator-instrumental ko‘rsatkichlar

Tavsiya etilayotgan mustaqil ishlarning shakllari:

fan bo‘yicha tavsiya etilayotgan mustaqil ishlar modul tizimida turli xil shaklda amalga oshiriladi:

- berilgan mavzu bo‘yicha axborot (referat) tayyorlash va **sun’iy intellektdan foydalanish;**
- fanning bo‘limlari yoki mavzulari ustida maxsus yoki ilmiy adabiyotlar (monografiyalar, maqolalar) bo‘yicha ishlash va ma’ruzalar qilish;
- ilmiy maqola, anjumanga ma’ruza tezislarini tayyorlash;
- vaziyatli va klinik muammollarga yo‘naltirilgan vaziyatli masalalar yechish;
- keys (real klinik vaziyatlar va klinik vaziyatli masalalar asosida sase-study) yechish;
- grafik organayzerlash ishlab chiqish va to‘ldirish;
- krossvordlar tuzish va yechish;
- prezentatsiya va videoroliklar tayyorlash hamda mustaqil ish jarayonida keng qo‘llash va h.k.

Mustaqil ta’lim va mustaqil ishlarni tashkil etish bo‘yicha umumiy ko‘rsatma va tavsiyalar:

Fan bo‘yicha mustaqil ish auditoriya va auditoriyadan tashqari o‘tkaziladi.

Talaba mustaqil ishini tashkil etishda quyidagi shakllardan foydalaniladi:

– auditoriya mashg‘ulotlaridan tashqari trenajer, mulyaj va simulyatsion zallarida/markazlarida tasdiqlangan amaliy ko‘nikmalarni pedagog nazoratida son va sifat jixatdan bajarish va amaliy ko‘nikmalarni o‘zlashtirish daftarlarida aks ettirish;

	– aholi orasida sanitar oqartuv ishlarni suhbat va ma'ruzalarni o'tkazish; – ayrim nazariy mavzularni o'quv adabiyotlari yordamida mustaqil o'zlashtirish; – berilgan mavzu bo'yicha axborot (referat) tayyorlash va uni taqdim etish; – modulning (modulning) bo'limlari yoki mavzulari ustida maxsus yoki ilmiy adabiyotlar (monografiyalar, maqolalar) bo'yicha ishlash va ma'ruzalar qilish; – vaziyatli va klinik muammollarga yo'naltirilgan vaziyatli masalalar yechish; – Keys (real klinik vaziyatlar va klinik vaziyatli masalalar asosida sase-study) yechish, modellar yasash, krosvordlar tuzish, organayzerlar tuzish.
4.	**VI. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)** **Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:** • ichki kasalliklarda bemorlarni parvarishlash; asosiy tibbiy xujjatlarni bilish; EKG yuklamali sinama bilan; EKG-monitoring; • Exokardiografiya, dopplerografiya bilan; • Rentgenografiya, kompyuter tomografiya, yadro-magnit rezonans tomografiya, angiografiya va yurak kateterizatsiyasi; • balg'amni bakteriologik ekish; • Plevra bo'shlig'ini punktsiyasi; Bronxografiya; Spirografiya; • Broxoskopiya; najasni bakteriologik ekish; najasni disbakteriozga tekshirish; • Oshqozon shirasi va duodenal suyuqlik tarkibini tekshirish; • Punktsiya (bo'shliqlar va bo'g'im oralig'i); • eng ko'p tarqalgan ichki a'zolar kasalliklarining etiologiyasi, patogenezi, klinikasi, asoratlari, davolash usullari; • tekshiruv va kompleks davo rejasini tuzish • gepatitning markerlarini aniqlash; UTT; EGDFS; • Kolonoskopiya; Biopsiya ***haqida tasavvurga ega bo'lishi;*** **(bilim).** • immunologik tekshiruvlar, RF, SIK; • peshob bakteriologik ekmasi va antibiotikogramma to'g'risida • ichki kasalliklarning ichki a'zolar kasalliklarini tekshirishni • EKG olish va o'qishni bilish; pikfloumetriya qilish; • mos parxez va davolash rejasini buyurish; ichki a'zolar kasalliklariga dastlabki va klinik tashxis qo'ya ***bilishi va ulardan foydalana olishi;*** **(ko'nikma).** • bemorni professional so'roq va ko'rikdan o'tkazish; • tibbiy xujjatlar bilan ishlash; • hayot uchun xavfli bo'lgan holatlarda shoshilinch terapevtik yordam ko'rsatish ***ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.*** **(malaka).**

	Semestr yakunida: **Talaba bilishi kerak:** • eng ko‘p tarqalgan revmatologik, gastroenterologik, nefrologik, kasalliklarining etiologiyasi, • patogenezi, klassifikatsiyasi klinikasi, asoratlarini bilish, • qiyosiy taqqoslash, kasallikka tashxis qo‘yish, • tekshiruv va kompleks davolash rejasini tuzish; • artroskopiya, teri-mushak loskuti biopsiyasi, • me’da-ichak traktini endoskopik tekshiruvi, • umumiy va ekskretor urografiya, • buyrak arteriyalari angiografiyasi qorin bo‘shlig‘i punksiyasi to‘g‘risida ***tasavvurga ega bo‘lishi***; **(bilim).** • bemorlardan anamnestik ma’lumotlarni yig‘a bilish (kasallik va hayot anamnezi), • fizikal tekshiruv usullariga asoslangan holda bemorlarni organlar bo‘yicha umumiy ko‘rikdan o‘tkazish; • taxminiy tashxisni shakllantirish va asoslash, bemorni tekshirish rejasini tuzish; • umumiy klinik laborator tekshiruvlar natijalarini: umumiy qon va siydik tahlili, qonning bioximik tahlili, oshqozon shirasini tekshirish, • timol va sulema sinamalari, • Zimniskiy va Nechiporenko sinamalarini koprogramma, axlatning bakteriologik ekma natijalarini interpretatsiya qila olish; • klinik va yakuniy tashxis qo‘yish va asoslash, • rejali davolashni tavsiya etishni, kasallik asoratlari va ularning oldini olishni ***bilishi va ulardan foydalana olishi;*** **(ko‘nikma).** • revmatologik, gastroenterologik, nefrologik kasalliklar bilan og‘rigan bemorlarni tekshirish; • bemorni professional so‘roq va ko‘rikdan o‘tkazish; • qonning umumiy, bioximik immunologik, • serologik tahlili, sinovial suyuqlik tahlili natijalarini interpritatsiya qilish, • me’da-ichak traktini endoskopik tekshiruvi, bariyli rentgenografiya, umumiy va ekskretor urografiya, • ichki a’zolar UTT tekshiruvi natijalari asosida xulosa qilish; • kasallik tarixini to‘g‘ri yuritish ***kabi malakalarga (shu jumladan klinik amaliy ko‘nikmalariga) ega bo‘lishi kerak.*** **(malaka).**

	Endokrinologiya: • Endokrin bezlarni funksional-tarkibiy tuzilishining zamonaviy savollari haqida, • endokrin kasalliklarni zamonaviy funksional diagnostik usullari haqida, • endokrinologiya fani va uning masalalari, • endokrinologiyani tarixi, perspektiv yo‘nalishi haqida ***haqida tasavvurga ega bo‘lishi;*****(bilim)** • endokrinologik kasallarni ko‘zdan kechirish, shikoyati va anamnezini • tuplash. • qalqonsimon bezini paypaslash uslubi va texnikasi • UJSST zamonaviy tasnifi bo‘yicha (2001 y.), O.V.Nikolaev bo‘yicha • qalqonsimon bezining kattalashuv darajasini aniqlash. • tireotoksik bo‘qoq bilan xastalangan bemorlarda ko‘z simptomlarini • aniqlash. • tana vazni indeksi (Ketle indeksi) va semizlik darajasini aniqlash • usuli. • bel aylanasi /sonlar aylanasi (BA/SA) koeffitsientini aniqlash. • insulinning sutkalik dozasini hisoblash • insulin yuborish texnikasi va uni saqlash qoidalari. • peshobda test kogozchalari yordamida ekspress usulda qand, atseton • aniqlash texnikasi. • glyukozaga tolerantlik testini o‘tkazish texnikasi. • «Telegraf ustuni» simptomini aniqlash • pituitrin bilan sinama o‘tkazish texnikasi • suvsizlanish sinamasini o‘tkazish texnikasi • gipoparatireozda Trusso simptomini aniqlash • gipoparatireozda Xvostek simptomini aniqlash • oyoq-qo‘ldagi qon tomirlar pulsatsiyasini aniqlash. • bosh miya rentgenogrammasidagi o‘zgarishlar tahlili. • qalqonsimon bez kasalliklarida skannogramma tahlili. • qalqonsimon bez kasalliklarida UZI tahlili. • laborator tekshiruv ma’lumotlari tahlili ***bilishi va ulardan foydalana olishi;*** **(ko‘nikma)** • Kasallik tarixini tuzish va endokrin tizimini to‘liq baholay bilish, • qalqonsimon bez hajmlarini UJSST tasnifi orqali aniqlash, • yoduriya bo‘yicha endemiya og‘irlik darajalari bilish, • turli sinamalar, rentgen, skannogrammalarni to‘g‘ri interpretatsiya qilish; • qalqonsimon bezni paypaslash, • qonda va peshobda qand va atsetonni aniqlash, • insulinni sutkalik dozasini hisoblash, • semizlik darajasi va turini bilish uchun tana vazni indeksini

	hisoblash, • bel aylanasini son aylanasiga nisbatini aniqlash, • semizlikda va qandli diabetda parhezni ishlab chiqish, glyukoza-tolerantlik testini baholash ***ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.*** **(malaka)**
5.	**VII. Ta'lim texnologiyalari va metodlari** • Interfaol o'yinlar; • Seminar(mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar; • Guruhlarda ishlash; • Taqdimotlarni kiritish; • Individual loyihalar; • Jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
6.	**VIII. Kreditlarni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtrish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va nazorat uchun berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, oraliq va yakuniy nazorat turlari bo'yicha yozma yoki og'zaki va test ishni muvoffaqiyatli topshirish.
7.	**Asosiy adabiyotlar** 1. Gadayev A.G., Nabiyeva D.A., Aripov A.N. Ichki kasalliklar, Darslik. Toshkent. 2021 y. 2. Gadayev A.G., Karimov M.SH., Axmedov X.,S. Ichki kasalliklar propedevtikasi, Darslik. Toshkent. 2018 y. 3. Nabiyeva D.A., Muhammadiyeva S.M. Biriktiruvchi to'qimaning tizimli kasalliklari, O'quv qo'llanma. Toshkent. 2021 y. 4. Axmedova N.A., Sultonova M.X. Ovqat hazm qilish tizimi a'zolari kasalliklari, O'quv qo'llanma. Toshkent. 2019 y. 5. Гордиенко А.В. Госпитальная терапия, Учебник. Санкт-Петербург. 2016 г. **Endokrinologiya:** 1. Шагазатова Б.Х. ва бошқалар. Эндокринлогия, Дарслик Тошкент 2020 й. 2. Ismoilov S.I. Endocrinologiya, Darslik/ Toshkent. 2017 y. 3. Дедов И. И., Мельниченко Г. А., Фадеев В. В. Эндокринология, Учебник. Москва. 2015 г. **Qo'shimcha adabiyotlar** 1. Karimov M.Sh. Ichki kasalliklar propedevtikasi. Darslik. Toshkent. 2012 y.

2. Мухин Н.А., Моисеев В.И. Пропедевтика внутренних болезней. Учебное пособие. Москва. 2012 г.
3. Гребенев А.Л. Пропедевтика внутренних болезней. Учебное пособие. Москва. 2011 г.
4. Рябов С.И. Внутренние болезни. 1-2- т. Учебное пособие. Санкт-Петербург. 2015г.
5. Мурашко В.В. Общий уход за больными. Учебное пособие. Москва. 1988 г.
6. Гребенев А.Л., Щептулин А.А. Основы общего ухода за больными. Москва. 1991 г.
7. Окороков А.Н., Диагностика и лечение болезней внутренних органов. Учебное пособие. Москва. 2009 г.
8. Струтынский А.В., Баранов А.П., Ройтберг Г.Е., Гапоненков Ю.П. Основы Семиотики внутренних органов. Учебное пособие. Москва. 2013 г.
9. Скотт Стерн, Адам Сайфу, Дайн Олткорн. От симптома к диагнозу. Руководство для врачей (Перевод с английского). Москва. 2008г.

Endokrinologiya:

1. Исмаилов С.И. Эндокринология, Маърузалар тўплами. Тошкент. 2005 й.
2. Нажмутдинова Д.К. Эндокринология умумий амалиет шифокори фаолиятида, Ўқув қўлланма. Тошкент. 2005 й.
3. Под редакцией Старковой Н.Т. Руководство по эндокринологии. Москва. 2002 г.
4. Балаболкин М.И. Эндокринология, Учебник. Москва. 1998 г.
5. Генри М. Кроненберг и др. Эндокринология по Вильямсу, Книга. Москва. 2011 г.
6. Гарднер Д., Шобек Д. Базисная и клиническая эндокринология.2013, 2015.
7. Дедов И.И., Шестакова М.В. Сахарный диабет. Острые и хронические осложнения.Москва. 2011 г.
8. Аметов А.С., Доскина Е.В. Акромегалия и гигантизм. Москва. 2010 г.
9. Балаболкин М.И. Эндокринология. Учебник. Москва. 1998 г.

Internet saytlari:

1. www.medlook.ru
2. www.medbok.ru
3. www.medicum.ru
4. www.medtext.ru
5. www.medkniga.ru
6. www.cardioline.ru
7. www: http://buks.ru/book; http:// asp 2013. ru/medicine/01/medicine 100645;

	8. http:// medprom.ru/ medprom; http:// 9. www.docs.pp.ru 10.www.ziyonet.uz; 11.www.lex.uz; 12.www. cardiosite.ru; 13.www. cardiologia.ru; 14.www.bilim.uz; 15.www.gov.uz; 16.www.mf.uz. **Endokrinologiya:** 1. www.tma.uz 2. www.ziyonet.uz 3. www.medlincs.ru 4. www.medbook.ru.
8.	Fanning o'quv dasturi Toshkent davlat tibbiyot universitetining 05.06.2025 yildagi 1328-sonli buyrug'i (buyruqning 2 - ilovasi) bilan tasdiqlangan. O'quv-uslubiy departament boshlig'i F.X. Azizova Fakulteti dekani S.U.Aliyev
9.	**Fan/Modul uchun ma'sullar:** **Jabbarov O.O. –**2-son fakultet va gospital terapiya, nefrologiya va gemodializ kafedrasi mudiri, tibbiyot fanlari doktori, dotsent. **Tursunova L.D. -** 2-son fakultet va gospital terapiya, nefrologiya va gemodializ kafedrasi dotsenti, PhD. **Shagazatova B.X.** – 2-son davolash fakultetining 2 son ichki kasalliklar va endokrinologiya kafedrasi professori, t.f.d. **Artikova D.M** – 2-son davolash fakultetining 2 son ichki kasalliklar va endokrinologiya kafedrasi dotsenti, t.f.n.
10.	**Taqrizchilar:** **Ichki taqrizchi:** **Agzamova G.S.** - 1-son fakultet va gospital terapiya, revmatologiya, kasb patologiyasi kafedrasi dotsenti, t.f.d.

	D.K. Najmutdinova – 2 son ichki kasalliklar va endokrinologiya kafedrasi professori, t.f.d. **Tashqi taqrizchi:** **Kenjayev M.L. –** Toshkent viloyati ixtisoslashtirilgan somatika shifoxonasi katta ilmiy xodimi, t.f.d. **G.N. Raximova -** TXKMRM endokrinologiya kafedrasi mudiri, professor t.f.d.